

V. Következtetések helyett...

A kalotaszegi cigányzenészek társadalmi és kulturális hálózatának feltérképezésével tulajdonképpen azt szerettem volna bizonyítani, hogy a falusi hivatásos zenészsakma művelői egymástól nem elszigetelten, hanem egy igen jól körülírható – amúgy íratlan – „szabályrendszer” szerint működtek/működnek. Ezt a szabályrendszert egy sokszintű és sokrétű hálózatrendszerként lehet feltételezni, amelyben minden részhálózat valamiféle, többé-kevésbé meghatározott kapcsolatban áll a másikkal. Így ezeknek az embereknek a szakmai működési hálózatát a társadalmi, illetve az ezzel szoros kapcsolatban lévő gazdasági hálózataik határozzák meg, de úgy, hogy azok közben döntően ettől a szakmai működési hálózattól függnek, mindez pedig kölcsönös kapcsolatban áll azzal a kultúráközvetítő és -alkotó közeggel, amelyet én kulturális hálózatnak nevezek. Ugyanakkor – felvázolva életük, működési területük kulturális és társadalmi hálózatait, s ezen kapcsolathálókon keresztül magyarázni zenész mivoltuk megélését – megpróbáltam nevesíteni is az elmúlt évszázad kalotaszegi cigánymuzsikusait.¹

Talán egy kissé túl leegyszerűsített kép körvonalazódhat, ha a felvetett problémakört csakis strukturalista szempontok alapján elemeznénk, mivel ez a hálózatrendszer annál sokkal bonyolultabb és összetettebb, mint-hogy kizárólagosan egy egymásból álló részrendszerek összességének tekintsük. Ezért fontosnak tartottam a kutatás során azon elemeknek a vizsgálatát is, amelyek szintén befolyásolták a kalotaszegi cigányzenészek életét, de nem illeszthetők egyértelműen a feltételezett hálózatokba.

Ugyanakkor egy kutatási modell megalkotására is törekedtem. Valószínűnek tartom, hogy megállapításaim más régiók „zenészhálózatával” kapcsolatban is bizonyos relevanciákkal bírnak, s ez alátámaszthatja hasonló kutatások igényét, de személy szerint a kalotaszegi cigányzenészekre vonatkozó további adatgyűjtést és adatfeldolgozást sem tekintem lezárt feladatnak, még akkor sem, ha a vizsgált közeg időközben teljesen felbomlott. (Így például, ha a történeti antropológia módszereivel újabb

¹ Ezáltal mintegy ellensúlyozva eddigi szakirodalmi névtelenségüket.

adalékok és információk kerülnek felszínre, szintén elemezhetőek és értelmezhetőek a már kidolgozott hálózati modell kereteiben.)²

Több mint másfél évtizede publikáltam első írásomat a kalotaszegi cigánymuzsikusról. Akkor így zártam szövegem: „1995 novemberében Berki Ferenc Árus temetésénél **tanúja lehettem egy olyan jelenetnek, amely számomra szimbólumértékű.** Kalotaszegen is a cigányzenész temetés rituáléjához tartozik az, hogy a zenésztársak muzsikával kísérik utolsó útjára az elhunytat. Az Árus Feri sírját körbeálló zenekar zokogva muzsikált, az ő halálával tulajdonképpen kihalt a valamikori Árus-banda. (Berki Béla már évek óta fekvő beteg, mindkét lába amputálva van.)³ Később, a toron pedig Netti Sanyi bácsi kérdezte tőlem: »Engem ki fog kikísérni, ha mindegyikünk elmegy?« És az Árusokéhoz hasonlóan lassan kihálnak a hagyományos népzenei játszó régi, nagy »zenészdinasztiák«, a bánffyhunyadi »Csipások«, a bogártelki Czilikák, a kolozsi Sztojtkák... a jövő valami mást hoz Kalotaszeg zenei életében.”⁴ Hanem a „jövő” az eltelt időszak alatt nem valami mást, hanem a tradicionális kalotaszegi zenészvilág teljes körű felbomlását, megszűnését hozta. Így ez a könyv a 20. század közepén működő kalotaszegi cigányzenészek társadalmi és kulturális hálózatának elemzésén túl a kalotaszegi cigányzenészszakma egyik megélt és megírt epilógusának is tekinthető.

² Például további kalotaszegi települések anyakönyveinek vizsgálata által.

³ Berki Béla Árus (1940–1997) tanulmányom megírása után hunyt el.

⁴ Kőnczei: 1997: 37. A kiemelt mondatrész a *Művelődés* folyóiratban közölt szövegből kimaradt, csak a tanulmány későbbi közlésekor került vissza. (Lásd In: Kőnczei Ádám – Kőnczei Csongor: *Táncház. Írások az erdélyi táncházak vonzásköréből.* Kolozsvár, 2004: 63.)

8. Idős és ifjú Fodor Sándor „Netti”, az egykori kisbácsi házuk előtt